

**Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Történettudományi Doktori Iskola
Vezetője:Dr.Fröhlich Ida**

**Gazdaságtörténeti Műhely
Vezetője:Dr.Botos Katalin**

DOKTORI (PHD) ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

Lovász Gabriella Anna

**Olasz – magyar politikai és gazdasági kapcsolatok a II.
világháború után, a gazdasági együttműködések tükrében**

**Témavezető: Dr. Kőrösi István
A közgazdasági tudományok
kandidátusa, egyetemi docens**

Piliscsaba, 2006

I. Kutatási feladat, témaválasztás

Az olasz-magyar kapcsolatok történeti-politikai jellemzői már különböző formában sokszor feldolgozásra kerültek, elsődlegesen a középkor és a Risorgimento vonatkozásában, ám a második világháború utáni kétoldalú kapcsolatokról keveset tudunk, és ez különösen érinti a gazdasági kapcsolatok működését. Olaszország Magyarország számára nagyon fontos gazdasági partner napjainkban is, az olasz állam komoly erőfeszítéseket tett és tesz, főleg a rendszerváltás után, hogy az olasz vállalkozói szféra Közép-Kelet-Európában, így Magyarországon is, a gazdasági élet aktív részese legyen. A dolgozat elsődleges célja a gazdasági területen történő együttműködések, illetve ezek háttérintézményeinek, és az olasz befektetési politika sajátosságainak bemutatása.

A dolgozatnak célja ugyanakkor, a második világháború utáni kétoldalú gazdasági kapcsolatok bemutatásán túl, Olaszország háború utáni politikai és gazdasági életének bemutatása is. Kevés magyar nyelvű forrásanyag vállalkozik az olasz társadalom háború utáni részletes bemutatására, legyen az a korábbi vagy a jelen periódus. A magyar politikai és gazdasági események rövid, párhuzamos bemutatásával próbáltam a két teljesen eltérő politikai rendszerhez tartozó ország, politikai és gazdasági együttműködési lehetőségeit vázolni.

A vasfüggöny lehullása után a valamikori klasszikusan jól működő kétoldalú kapcsolatok ismét újraindulhatnak, ebben komoly szerepe van az olasz gazdaságdiplomáciának, és annak az állami szerepvállalásnak, amely az olasz kis- és középvállalkozókat évtizedek óta erőteljesen segíti. Ennek a rendszernek a bemutatásával, egy Magyarország számára is alkalmazható modellt kívántam állítani.

A múlt kapcsolataival mellett fontos szerepe van a jelen és jövő, az Európai Unióban megvalósuló kétoldalú együttműködéseknek, amelyeket teljesen átfórnak a világgazdaságban végbemenő folyamatok, így erőteljesen megváltoznak az országaink közötti gazdasági kapcsolatok kereskedelmi –külkereskedelmi arányai, disszertációmban erre a problémakörre is rámutatok.

II. A kutatás módszere, források

A dolgozat első részében a II. világháború utáni kétoldalú politikai és gazdasági kapcsolatokat elemeztem, röviden vázolva a magyarországi, részletesebben pedig az olaszországi politikai és gazdasági eseményeket. Az eltérő gazdasági és politikai rendszerrel bíró országok elemzéseit az eltérő rendszerekből fakadó lehetséges együttműködések bemutatása követi. Az olasz történeti – gazdasági prezentációk forrása olasz és angol nyelvű szakirodalomra alapozódik. Az együttműködések bemutatása olasz illetve magyar nyelvű forrásokra támaszkodik.

A disszertáció második része a rendszerváltás utáni együttműködések bemutatásával indul, a feldolgozás szisztémája követi az első rész logikáját, az egyenkénti ország elemzést, majd az együttműködések részletes bemutatását. A politikai kapcsolatok ismertetése szakminisztériumok, diplomáciai testületek olasz, illetve magyar nyelvű forrásanyagain alapszik.

A második részben az olasz gazdasági szféra magyarországi megjelenését követem nyomon, az olasz állam befektetési politikáját olasz nyelvű szakmai forrásanyag, illetve az olasz gazdaságdiplomáciai képviselő (Olasz Külkereskedelmi Intézet) számadatai, aktuális forrásai segítik.

Az olasz állam külgazdaság politikáját segítő intézményi struktúrájának elemzésében a diplomáciai képviselők, a szakmai kamara olasz nyelvű anyagai, többségében olasz szakmai lapok (Il Fiorino, Il Ponte) segítettek.

A magyar állami intézményi háttér bemutatásában a magyar minisztériumok, külképviseletek világhálón fellelhető adatai, információi szolgálták alapul.

A második rész a magyar privatizációs folyamatban történő olasz részvételt, és a kétoldalú kereskedelmi kapcsolatok jellemzőit, részletesen is bemutatja. A források főleg az olasz gazdaságdiplomáciai intézmények, illetve olasz szakmai kiadványok voltak. A két ország közötti gazdasági együttműködés egyik alapja az olasz Iparszövetség (Confindustria) hatékony munkája, amellyel a kis – és középvállalkozói réteget segíti befektetéseiben.

Az olasz Iparszövetség működési szerepének megismerésében a világhálón megtalálható saját, olasz nyelvű Confindustria forrásanyagok segítettek.

A második részben ágazatonkénti bemutatásra kerülnek a Magyarországon megvalósult befektetések, így az iparban, építőiparban, szállítmányozás és logisztika, kereskedelem, textilipar és ruházat, fa – és bútoripar, élelmiszeripar, üzleti oktatás illetve a pénzügyi szféra területén megvalósuló vállalkozások. Az itt bemutatott Magyarországon működő olasz vállalatok (pl. Barilla, Benetton) cégtörténete, a magyar piacon való megjelenésük részletes bemutatásra került. Forrásként a cégek saját anyagai (adott esetben személyes interjú, vállalati források) a világhálón illetve olasz szakmai folyóiratban megjelent cikkei voltak.

A disszertáció második része az olasz-magyar turisztikai kapcsolatok ismertetésével zárul. A rendszerváltás után a két ország közötti turisztikai kapcsolatok egyre intenzívebbé váltak, napjainkban is domináns szektora a kétoldalú gazdasági kapcsolatoknak az idegenforgalmi ágazat. A magyar és az olasz turizmus jellemzőit (beutazók létszáma, turisták utazási preferenciái, állami bevételek a turizmusból) egyaránt vizsgáltam, ebben segítségemre voltak az olaszországi magyar turisztikai képviselő olasz nyelvű elemzései, illetve magyar nyelvű turisztikai források (prospektusok, szakmai lapok).

A disszertáció harmadik részében az aktuális és jövőbeni együttműködések elemzem. A harmadik rész elemzési struktúrája azonos az első és a második rész módszereivel, az aktuális olasz és magyar gazdaság aprólékos elemzésében a magyar és olasz szakminisztériumok gazdasági programjai és analízisei segítettek.

A kétoldalú, immár az Európai Unióban megvalósuló együttműködések döntően befolyásolják a világgazdasági változások. Az aktuális problémák bemutatása és elemzése magyar nyelvű szakmai cikkekből történt. Az aktuális kereskedelmi – külkereskedelmi kapcsolatok értékelését szakminisztériumok adatai alapján végeztem, fontos szerep jutott az olasz kis – és középvállalkozások jelenlegi helyzete értékelésének.

A jövőben megvalósuló kétoldalú kapcsolatokat elsődlegesen az Uniós közösségi programok határozzák meg, így igyekeztem az együttműködés domináns területeit megkeresni az olasz diplomáciai képviselők forrásai alapján.

A disszertáció elkészítésében alapvető forrásnak bizonyult Réti György: *Italia e Ungheria c.* könyve, Szakács Sándor: *Gazdaságtörténet II.*, Ugo Gianluigi: *Piccola storia d'Italia*, George Holmes: *The Oxford illustrated history of Italy*, az Olasz Kereskedelmi Kamara „*Il Fiorino*” és „*Il Ponte*” szakmai folyóiratai, a diplomáciai testületek és szakminisztériumok (Magyar Külügyminisztérium, Olasz Gazdasági Minisztérium) információs anyagai, és a világhálón megtalálható forrásai.

A Magyarországon komolyabb befektetést megvalósít olasz cégek anyavállalatainak illetve leányvállalatainak olasz és magyar nyelvű internetes oldalai is komoly segítséget nyújtottak az olasz vállalatok elemzésekor. A gazdasági folyamatok értékelésekor a számadatok illetve ezek egymáshoz való viszonyítása és az aktuális statisztikai adatok felhasználása segítette a kutatási munkát.

III.

Az értekezés tudományos eredményeinek összefoglalása

III/I. Olasz – magyar politikai és gazdasági kapcsolatok a II. világháború végétől napjainkig

1. A második világháború utáni Olaszország kormányai elősegítik a gazdasági liberalizációt, Olaszország a kiszélesedő nemzetközi kereskedelem résztvevője lesz, ám kiemelt szereplői lesznek az olasz gazdasági életnek az elkövetkezendő évtizedekben az állami holdingok, így például az IRI és az ENI. Az ország alapítója 1957-ben az Európai Gazdasági Közösségnek.

2. Magyarországon 1947-ben bonyolítják le az utolsó szabad választásokat, kiépül a politikai és gazdasági diktatúra, amíg 1947-ben elkezdődik az államosítás. Magyarország 1949-től a KGST tagja lesz, külgazdasági kapcsolatai főleg a szocialista relációban érvényesülnek, növekvő ugyan a fejlett tőkés országokkal kiépített reláció, de komoly politikai és intézményi kapcsolatokat létrehozni ezen országokkal nem tud.

3. A háború utáni kétoldalú olasz – magyar kapcsolatok formálisak, az ötvenes évek külgazdasági relációjában Olaszország 5 - 7 % - os részesedést mutat, a magyar kivitt félkész ipari termékek jellemezték (a termelőt nem a piaci kereslet motiválja, hanem saját adottságainak kihasználása), amíg az olasz exportot magas technológia jellemezte. A magyar ipari termékek színvonala elmarad a nemzetközi piac igényeitől, hasonlóan a mezőgazdasági termékekéhez, hiszen a magyar gazdaság folyamatos fejlesztése nem valósul meg. A kétoldalú gazdasági kapcsolatok segítik az olasz ipar fejlődését, de gátolták a magyar technika fejlesztését. Magyarország nyersanyag ellátottsága döntően függött a nyugati országokétól, így adósságállományunk ezen országok irányába fokozatosan nőtt. Az export szerkezete döntően befolyásolta az adósságállomány növekedését. A kereslet és kínálat nem találkozott a magyar és a nyugati partnerek (így az olasz fél) között, a kapitalista országok főleg mezőgazdasági terméket vásároltak volna, Magyarország viszont korszerűtlen gépeket szeretett volna részünkre értékesíteni.

A kétoldalú gazdasági kapcsolatok a háború utáni periódusban gyenge színvonalat mutattak, a magyar termékek alacsony technikai színvonala és a szabadpiaci feltételek hiánya miatt. A politikai kapcsolatok a hidegháborús helyzet, és az eltérő politikai blokkhoz való tartozás miatt visszafogottak voltak.

4. Az 1950-es évek Olaszországa intenzív strukturális átalakítást mutat, gyors tőkeakkumuláció, növekvő egyéni fogyasztás és növekvő termelésbeli kibocsátás volt jellemző. Az olasz csoda időszaka exportorientált periódus volt, azon szektorokra alapozva, ahol a legmagasabb volt a termelési növekedés.

Az 1960-as évek második felében az olasz gazdaságban egyre több nehézség jelentkezett, a folyó fizetési mérleg komoly deficitet mutatott, az Olasz Nemzeti Bank és az Államkincstár kemény pénzügyi nyomást és komoly kontrollt helyez kilátásba a közkiadások felett, hogy megmenekítse a gazdaságot egy recessziós periódustól. Az 1974-es világválság megingatja az olasz gazdaság helyzetét.

II. János Pál pápa megválasztása és a közép-kelet-európai események új lökést adtak az olasz társadalom számára, újabb lehetőségek nyílnak Olaszország és a közép-kelet-európai országok közötti együttműködésre, újraindítva az évszázadokon át jól működő két- és többoldalú kapcsolatokat.

5. A hatvanas évek második felében reformok születnek a szocialista blokkban, Magyarország kialakítja az úgynevezett piaci szocializmust, ám az olajválság által okozott problémák a hetvenes évek második felében a magyar gazdaságot is súlyosan érintették.

6. Az 1956-os forradalmat követően a kétoldalú kapcsolatok elsődlegesen az Olasz Kommunista Párt és a magyar MSZMP között aktívak. Az állami vezetők látogatásai az 1970-es évektől megélnéülnek, amelyeket az ötvenes évektől kétoldalú megállapodások követnek. Az 1970-es években Olaszország Magyarország számára a második illetve harmadik legfontosabb külkereskedelmi partner. A magyar exportra ebben a periódusban a mezőgazdasági termékek és az ipari nyersanyagok kivitele volt a jellemző. Az importot főleg ipari termékek (könnyűipari, vegyi, fém) alkották, mintegy kétharmados arányban.

7. Olaszországot az 1980-as években hosszantartó gazdasági válság jellemezte, 1981-ben pedig megszakad a háború óta tartó kereszténydemokrata miniszterelnökség.

8. Magyarországon már 1978-ban megmutatkoztak a válság jelei, célként jelölik meg a pénzügyi egyensúly megteremtését, de erre a nemzetközi körülmények nem biztosítottak lehetőséget. A nemzetközi gazdasági életben rosszabbodtak a hitelfelvételi lehetőségek Magyarország számára, romlottak az értékesítési lehetőségek és csökkentek az exportból származó bevételek is.

9. A két ország közötti kapcsolatok az 1980-as években teljesen intenzívvé válnak, hiszen Magyarország a gulyáskommunizmus éveiben politikai és gazdasági reformok részese lett. Elkezdti működését az Alpok-Adria Közösség, megerősödnek a humán és kulturális kapcsolatok, környezetvédelmi projektek születnek, évenként kerülnek megrendezésre állami és kormányfői tanácskozások. A gazdaság legtöbb szférájában (pl. építőipar, gépgyártás) komoly együttműködések születtek, ezek nemcsak a nagyobb vállalatokat, hanem a kis- és középvállalkozásokat is érintették.

III/II.

A változások kora

1. A kilencvenes évek olasz gazdaságának fejlődése kétséssé vált, a keleti tartományok jóval erőteljesebb fejlődést mutattak, mint a nyugati területek. A kilencvenes években a gyors gazdasági növekedés ellenére, a közfinanszírozást súlyos teher nyomta. Az olasz kormányoknak nehéz döntéseket kellett meghozni, de így az olasz gazdaságnak lehetősége nyílt arra, hogy a gazdaságot az EU gazdasági vérkeringésébe visszavezessék.

2. A rendszerváltó Magyarország piacán a külföldi beruházások elsősorban a pénzügyi szektorban, a járműiparban, a csomagolóanyag – gyártásban, a híradástechnikában és az irodaház építkezésekben realizálódtak. Biztosítják a 100%-os külföldi tulajdon újbóli létrejöttét is, és különböző kedvezményeket adtak a külföldi vállalatoknak. A külföldi cégeket a kedvezmények mellett az új piac szerzése, az alacsony termelési költségek, a magasan kvalifikált és alacsony órabérért dolgozó munkaerő, a profit nagysága és az együttműködő kormányzat motiválta.

3. A kilencvenes években több, fontos kétoldalú megegyezés születik meg. Komoly diplomáciai - politikai látogatások zajlanak a két ország között, kulturális, gazdasági és turisztikai megegyezések jöttek létre.

4. A rendszerváltás utáni olasz befektetések megvalósításában fontos szerepe volt a SIMEST-nek. A SIMEST társadalmi tőkéje 298 milliárd olasz líra volt. Az 1991 végétől működő SIMEST az olasz vállalkozásokat főleg a kialakulási fázisban vagy a tőkeemelés fázisában segítette. A SIMEST részvételi kvótáját a törvény a egyes vállalat tőkéjének 15 %-ában maximálta.

A SIMEST együttműködött a Világbankkal, a Phare program projektjeivel és az Európai Fejlesztési Bankkal. A SIMEST által segített beruházások elsődlegesen a közép-kelet-európai régióban Magyarországon valósultak meg. A támogatott szektorok főleg a textilgyártás és ruházat, a fémfeldolgozás és a vegyipar voltak. Az olasz befektetéseknek sokféle célja volt, így a térség politika-szociális stabilitásának megteremtése, az általános gazdasági növekedés segítése és kormányzati segítség biztosítása.

A kétoldalú kapcsolatok kiépítésében fontos szerepe volt a Közép-Kelet –Európához közel eső olasz tartományoknak. 1991-ben Friuli-Venezia-Giulia tartomány kezdi a kapcsolatok kiszélesítését régióknak felé, amelyet törvényes keretek közé is foglaltak. Vegyes vállalatokat hoztak létre, kereskedelmi és ipari együttműködések születtek, megvalósul az információ átadás és tanácsadói szolgáltatás kiépítése.

Az olasz állam gazdaságdiplomáciai intézményei: az Olasz Külkereskedelmi Intézet, a budapesti Olasz Nagykövetség Kereskedelmi és Gazdasági Osztályának működése és a magyarországi Olasz Kereskedelmi Kamara tevékenysége is hatékonyan segíti a Magyarországon befektetni kívánó olasz vállalkozókat.

A magyar állam a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium felügyelete alá tartozó ITDH működésével segíti a kétoldalú kapcsolatokat. 1998-ban az olasz és magyar kormány 15-15 millió dolláros alapú közös együttműködési szerződést írt alá, az együttműködés motorja az olasz SIMEST és a magyar ITDH volt.

5. 2001-ben közel 900 ezer vállalkozás 99%-a volt kis – és középvállalkozás Magyarországon, a munkaerő 70 %-át alkalmazva. Magyarország gazdasági fejlődése ebben a periódusban az EU átlag kétszerese volt, a kis- és középvállalkozásoknak köszönhetően.

A kis - és középvállalkozásokat saját eszközeik hiánya jellemzi, a forgóeszközöknek elsőbbséget kellett volna élvezni az állítóke beruházásokkal szemben. Fedezetül saját tőke illetve közép-és hosszúlejáratú hitelek kellett volna.

Az olasz vállalkozói struktúrát nem a multinacionális cégek jelenléte jellemzi elsődlegesen, így a kis - és középvállalkozások együttműködése igen hatékonyan hatott a magyar gazdaságra.

A magyar privatizáció folyamata 1990-ben kezdődött, és 1995-ben élénkült meg az ÁPV Rt. megszületésével. Eredetileg 1859 állami tulajdonú vállalat létezett, amelyekből 2003 végére 158 maradt köztulajdonban. Az olasz részvétel ebben a folyamatban eléggé visszafogott volt, 1179 milliárd forintból 35 milliárd forintot képviselt, vagyis a teljes összeg 3 %-át. A legfontosabb olasz befektető a magyar privatizációs folyamatban az ENI volt, elsődlegesen az Enichem –Dunastyr vegyes vállalat létrehozásával, amellyel az Enichem Közép-Európa polisztirol gyártásának vezető vállalata lett. Fontos szerepe van még a magyar privatizációban a rendszerváltás után az Italgasnak, a Radici Film S.p.A. –nak, az Ansaldo-nak, a Parmalatnak, a Ferruzzi csoportnak, a De Benedetti vállalatbirodalomnak.

Az egyik legnagyobb olasz beruházás végrehajtója a Comit-Holding volt, amely közel 400 millió dollárért megvásárolta a CIB részvényeinek 95%-át.

1995 - ben közel 1000 olasz tulajdonú vállalkozás működött Magyarországon, ezzel akkor Olaszország a külföldi befektetők között a (tőkebefektetés értékét nézve) az ötödik – hatodik helyet érte el. 1995 legnagyobb tőkebefektetése az Italgasé volt.

Olasz részről különösen nagy érdeklődés övezte a magyar agrárszféra átalakítását és a magyar élelmiszeripar privatizációját, erre példa volt a Ferruzzi csoport befektetése vagy az olasz Tuscocarne.

A szolgáltatási szférában az IEB Bank, a Generali Biztosító Társaság mellett együttműködés valósult meg a Pannónia – Csepel Nemzetközi Kereskedelmi Kft. Funkciójában, a Malév-Alitália (IRI) egyesülésében, a Dunamontban, a Betonútépítő International cégben, illetve egyéb kis – és középvállalkozásokban.

A Malév magánosításában az Alitalia (IRI csoport) 100 milliárd lírás (77 millió dollár) investációjával a Malév 30 %-os tulajdonjogát birtokolta, amíg a SIMEST, az Állami Befektetési Ügynökség 5 %-os tulajdonjogot szerzett.

2002-ben az olasz nagyvállalatokat 28 cég képviselte Magyarországon és mintegy 1800 közös vállalkozás működött. Ezek a vállalatok (javarészt kis - és középvállalkozások) összesen 2 milliárd USD tőkével rendelkeztek.

6. A kilencvenes évek első felében fokozatosan növekedett a magyar behozatal, amíg az export csökkenő tendenciát mutatott. A magyar exportot 45 – 50 % - ban nyersanyagok és félkész termékek, 20 - 35 % -ban agrár – élelmiszeripari termékek, 12-25 % - ban fogyasztási cikkek, illetve 2-3% - ban gépek, berendezések jellemezték.

A kilencvenes évek második felében (1999) a magyar kivitel elérte a másfél milliárd dollárt, amíg a behozatal közel 2,2 milliárd dollár volt. A kereskedelmi mérleg hiánya (682 millió dollár) jelentős volt, az egyensúly 1998-hoz képest 10 %-kal romlott.

2001-ben Olaszország a magyar – olasz kereskedelmi kapcsolatokat tekintve a harmadik helyen állt, az import területén Németország mögött a második volt. 2001 – ben a magyar export Olaszország irányába 1,9 milliárd USD volt, amíg az import 2,6 milliárd USD –t mutatott. A két ország közötti összeforgalom 4,5 milliárd USD volt. Az árucere-forgalom öt év alatt a duplájára nőtt.

6. A kétoldalú kapcsolatok megteremtésében fontos mérföldkő volt a 2001. május 8-án Rómában a két ország ipartestületei által aláírt szerződés.

A rendszerváltás után az olasz befektetők, amelyek a magyarországi privatizáció folyamatának részesei lettek, vállalkozásuk mérete szerint 2 csoportra voltak bonthatóak. Nagyvállalati csoportok, illetve kis- és mikrovállalkozások jellemezték a hazai olasz befektetőket. A vállalkozások többnyire az alapítási tőke minimumát ruházták be, főleg szolgáltatási és kereskedelmi területeken.

A magyarországi privatizáció második fordulójában olasz részről nem mutatkozott komoly érdeklődés az állami tulajdonú vagyron iránt. Az olasz befektetők számára problémaként jelentkezik a magyar gazdasági szabályzók bonyolultsága és gyakori változása. Pozitív az értékelése viszont a magyarországi munkaerő termelékenységének és a viszonylagosan fejlett infrastrukturális adottságoknak.

A Magyarországon befektető külföldiek között Olaszország 2004-ben a hetedik helyen állt. Az olasz befektetések ekkor már a magyar gazdaság teljes egészét érintik (élelmiszeripar, vegyipar, textilipar, feldolgozás és a legkülönbözőbb szolgáltató ágazatok). Az országban tevékenykedő vállalkozások döntően kis-és középvállalkozások, számuk eléri a kétezret 2004-ben, az általuk befektetett érték kb. 2,2 milliárd euró.

Az elmúlt években az olasz vállalkozásoknak is rengeteg problémával kellett megküzdeni, teret vesztek, munkaerőt építettek le, és csökkentették beruházásaikat. A negatív tendencia főleg az ipart jellemezte, a szolgáltató szférára kevésbé volt ez igaz. Az olasz vállalkozói struktúra így is példaértékű volt a magyar vállalkozók számára.

7. A Magyarországon befektetést megvalósító olasz vállalatok legtöbbje a rendszerváltás után kezdi meg tevékenységét Magyarországon, de akad erre más példa, az AGIP személyében, amely olasz állami tulajdonú vállalatként már az 1970-es évektől lehetőséget kap a magyarországi ténykedésre. A rendszerváltás után megjelenő olasz cégek általában tőkeerősek voltak. Az olasz cégek eleinte nem önállóan tevékenykednek a magyar piacon, többnyire magyar partnerekkel együttműködve vagy magyar céget megbízva a képviseletükkel, és csak a későbbiekben önállósulnak.

Az ipari szférában szükség volt a tőkebefektetésekre, a folyamatos karbantartásra, új üzemek létesítésére és kapacitásbővítésre. Az ipari cégek (pl. Tecnimont) feladata sokszínű volt, nem csupán termelésre szakosodtak, hanem tanácsadói, kockázatelemzői munkát is végeztek, vagy a szolgáltatói szférában is tevékenykedhetnek vagy az ingatlan – üzletágban is érdekeltek voltak.

Az együttműködések főleg az olasz vállalkozások magyarországi jelenlétét, és kisebb arányban a magyar vállalkozások olaszországi megjelenését mutatták, hiszen a magyar vállalkozások kevés segítséget kaptak és kapnak a magyar állami szervektől, képviselőektől.

Különösen fontos terület a szállítmányozás és logisztika a kétoldalú kapcsolatokban, a cégek többnyire családi vállalkozások, és nem ritka hogy már a Monarchiában is működtek.

A kereskedelmi együttműködések főleg a fűtéstechnika, az építőiparban használatos anyagok, a vendéglátó-ipari gépek, autóalkatrészek és az autókereskedelem területét érintik. A legtöbb esetben jellemző, hogy az anyavállalat először egy magyarországi vagy más országbeli céget bíz meg a forgalmazással, majd a termék bevezetése után saját vállalatot alapít Magyarországon, gyakran arra hivatkozva, hogy a termék eladását így még jobban lehet növelni (ld. Berretta cég). A vállalkozási formáknál előfordul a „franchise” típus is, erre példa az italautomaták üzemeltetésével foglalkozó Yoppy és Alenis Kft.

A kétoldalú pénzügyi kapcsolatok jóval a rendszerváltás előtt már komoly együttműködési szintet mutattak. A magyar pénzügyi szféra privatizációs folyamatában három olasz bank vált főszereplővé. A CIB tulajdonosai már 1988-ban helyi ügyletek lebonyolítására szakosodott bankot alapítottak. A bank jelenleg is a legkiválóbb pénzügyi intézmények közé tartozik. A magyar pénzügyi intézmények között a másik olasz irányítású bank az Inter-Európa Bank. Mindkét bank magyar alapítású és csak a rendszerváltás utáni privatizációs folyamat ad arra lehetőséget, hogy részben vagy teljesen idegen kézbe kerüljenek. A CIB Bank sikeresen állja a piaci kihívásokat, amíg az IEB többször kerül támadások kereszttüzebe. A harmadik bank (Unicredito) 2005-ben lett tulajdonosa a bajor HypoVereinsbanknak, amely komoly bankhálózattal uralja a magyar piacot. A nagy bankok mellett működő banki képviselők elsődlegesen a Magyarországon funkcionáló olasz vállalkozók pénzügyleteinek lebonyolítását szolgálták.

III/ III. Közös jelen és jövő az Európai Unióban

1. Az 1990-es évek második felében az olasz gazdaság irányítói az EU gazdasági és pénzügyi uniójában való részvételt és a közkiadások csökkentését célozták meg. A közkiadások csökkentése mellett a foglalkoztatás növelése elengedhetetlen fejlődési feltétele volt a stabilitásnak. A közkiadások csökkentésével megtakarításokat eszközöltek, amely a vállalkozások számára forrásként volt felhasználható.

Az olasz kormányzat talán legfontosabb problémája a foglalkoztatás kérdése volt. Olaszország helyzetét különösen nehezítette a területi koncentráció, vagyis a déli területek magas munkanélküliség mutatói. A kormány a déli területeken javítani próbálta az alapvető közszolgáltatások színvonalát közmunkák létrehozásával, helyi vállalkozások megszületésének támogatásával (főleg kis - és középvállalkozásokat) új ipari negyedek létrehozásával illetve a régiók felújításával.

Az euró megjelenésével Olaszországban az árak erőteljesen emelkedtek, drágultak az előállítási költségek, így az olasz gazdaság kis- és középvállalkozásai fontos exportpiacokat veszítettek el. Romlott az olasz áruk versenyképessége, a tömegesen és olcsón beérkező távol-keleti áruk tönkretették az olasz kis-és középvállalkozások működését, csökkent a befektetések száma.

Jelenleg az olasz gazdaság eladósodása meghaladja a GDP-arányos 105 % - ot, túllépve Brüsszel normáit. A negatív gazdasági mutatók mögött főleg az ipar visszaesése áll, elsődlegesen az olasz húzóágazatnak tekintett ruházati és bőriparra volt igaz, de komoly visszaesést mutatott az autógyártás is, a Fiat autógyár soha nem küzdött ilyen méretű gazdasági problémákkal.

A recesszió okai az eurózónába lépéssel megtörtént áremelkedések, a kőolaj árának nagyarányú emelkedése, a gyenge dollár miatti exportpiac vesztes és a folyamatos munkaerőköltség növekedése. Az adóterhek és a magas fizetések is az olasz versenyképesség fejlődésének hátráltatói.

2. A jelenlegi magyar gazdaságot nagy mértékben befolyásolja az európai gazdaság fejlődésének lassulása és a kőolaj világgazdasági árának változása. 2005 első negyedévében a magyar gazdaság is lassuló tendenciát mutat. A 2005 – ös év I. negyedévéét mérséklődő külkereskedelmi termékgazdaság növekedés jellemezte. A magyar külkereskedelemnek meghatározói a nyugat-európai gazdasági viszonyok is , amelyek jelenleg nem igazán pozitívak. Ha komolyabb negatív tendenciák nem következnek be ezen országok gazdaságában, Magyarország exportja kb. 10 %-kal bővíülhet. Az export a mai napig az egyik motorja a magyarországi GDP növekedésének.

3. A kétoldalú kapcsolatok az uniós csatlakozással még inkább megélénkültek. De a világgazdaságban lezajló folyamatok negatív hatásokat is jelentenek, hiszen több Magyarországon működő olasz cég volt kénytelen tevékenységét beszüntetni a kínai gazdasági dominancia miatt. A kínai dominancia elsődlegesen a textilipar és a cipőipar területét érinti.

Magyarország elsődleges partnere az Európai Unió, ahová exportjának 73,6 %- át szállítja, illetve ahonnan importjának kb. 55 %- a származik. 2003-ban Itália, Magyarország második legfontosabb kereskedelmi partnere volt az import tekintetében. A Magyarországról Olaszország felé történő import 2.498,1 millió dollár volt, amíg az olasz export 3.369,5 millió dollár volt.

2003-ban Olaszország Magyarországon mintegy 38,3 millió euró közvetlen beruházást valósított meg, ezzel a nyolcadik helyet foglalta el a külföldi befektetők között. A részvényeket tekintve Olaszország a hetedik legnagyobb közvetlen befektető volt Magyarországon.

2002-ban Magyarország teljes uniós áruforgalmának 10 % -a Itáliával bonyolódott le, mintegy 5 milliárd euró értékben. 2004 első felében az olasz import 1590,7 millió USD volt, amíg az export 1352,2 millió USD vagyis a mérleg -238,5 millió USD volt.

A kétoldalú kapcsolatok még erősebbek lehetnének, ha Magyarország csökkentené az adókat, és törekedne a vállalkozásbarát környezet kialakítására. Magyarországon a helyi adók mértéke túlzott, és az alkalmazotti munkabérekre óriási terhek rakodnak.

A kétoldalú kapcsolatokat jelentősen befolyásolja az a tény, hogy Olaszország hasonlóan más európai országokhoz, komolyan védi saját termékeit a hazai és a nemzetközi piacon. Az Európai Unión belül az olaszok rendelkeznek a legtöbb védett áruval, vagyis a DOP és az IGP rendszerekben azon mezőgazdasági termékeiket jegyeztették be, amelyek készítési folyamata és jellegzetességeik alapján egy adott vidékhez kötődnek.

A jövőbeni kétoldalú kapcsolatokban kiemelt szerep jut az 5. számú folyosó létrehozásának, amely elengedhetetlen fontosságú az olasz vállalkozók számára. Ez a közlekedési folyosó lehetőséget biztosítana az ukrán, orosz illetve az ázsiai piac irányába történő kereskedelem kiépítéséhez, Kijev- Moszkva illetve Jekatyerinburg vonalon.

Az elkövetkezendő években különösen fontos szerephez jut a kétoldalú kapcsolatokban a strukturális alapok és a kohéziós alapok felhasználása. A közösségi kezdeményezések is különleges helyzetet élveznek majd. Elsődleges fontosságú lesz a gazdasági versenyképesség biztosítása, a környezetvédelem és az infrastruktúrák fejlesztése, a humán erőforrások és az agrárszféra megújítása, illetve a regionális fejlesztési program jövőbeni folytatása.

Az olasz gazdaság fejlődése számos olyan pozitív elemet tartalmaz, amely a magyar gazdasági struktúrában alkalmazható, sőt alkalmazni kellene.

Az olasz kulcságazatok (ld. energiaszektor) a II. világháború végétől állami kézben voltak és állami kézben maradtak a mai napig. Az állami tulajdonú ENI az, amely tulajdont szerez külföldön (pl.Tigáz, Agip) és termeli profitját a mindenkor olasz állam számára.

Az olasz állam gazdasági rendszerének jellemzője a kis-és középvállalkozások működése. A kis- és középvállalkozások táptalaja egyrészt az olasz társadalom egyik tradicionális erőforrása, a család. Szociális érvek szólnak emellett, hiszen a hagyományos családmódel közép-kelet-európai „ bukásának ” egyik oka, a multinacionális tulajdonosok szolgálatába állított állampolgárok robotolása.

A mindenkori család egyben gazdasági közösség is, így egy családi vállalkozásban a legkülönbözőbb generációk egy közös cél érdekében tevékenykedhetnek. Mindenkinek van feladata kortól függetlenül, senki sem teher mások számára, a saját tulajdon pedig még inkább ösztönöz a munkára.

Az itáliai modell egyben rámutat arra, hogy a '60-as és '70-es évek gazdasági válságait, amelyek főleg a triangulum (Milánó-Torino-Genova) városait érintették, enyhíteni tudta az olasz állam azzal, hogy a jól működő kis- és középvállalkozások a munkanélkülivé vált tömegek egy részét, alkalmazni tudták állami segítséggel illetve támogatással. Vagyis a kis - és középvállalkozások mellett társadalmi és gazdasági érvek szólnak, amelyek léte a mindenkori olasz állam érdeke volt, így az soha sem felejtkezett el ezek támogatásáról.

Az sem befolyásolta az olasz gazdaság fejlődését, hogy a politikai életet gyakori változások jellemzik. Az is fontos, hogy a háború utáni nemzeti összetartás a különböző színezetű pártok koalíciójával megvalósult, és Olaszország a demokratikus fejlődés útjára léphetett, elkerülve a kommunizmust, amelyben az 1956-os magyarországi forradalomnak is fontos szerepe volt.

IV. A kutatási eredmények hasznosítása

A dolgozat kutatási eredményeivel a kétoldalú kapcsolatrendszer feltárását igyekeztem segíteni, elsősorban az olasz -magyar gazdasági kapcsolatrendszert, illetve a XX. század második felének magyar, illetve egyetemes gazdaságtörténeti részét igyekeztem munkámmal gazdagítani.

Az általam felhasznált forrásanyag nagyobb részben idegen nyelvű, így a feldolgozott témakörök ezen megközelítése újdonságnak számít. Noha Olaszország Magyarország legfontosabb gazdasági partnerei közé tartozik, a kétoldalú kapcsolatokról szóló információk főleg az írott sajtóban, és kevésbé a tudományos élet területén jelennek meg. A dolgozat ezt a hiányosságot is igyekszik pótolni.

A kutatási eredmények egyben modellként is szolgálnak, leképezhetőek más (hazai) társadalmi - gazdasági rendszerekre.

A kutatási eredmények beépülhetnek kétoldalú gazdasági kapcsolatokkal foglalkozó elemzésekbe, gazdaságtörténeti munkákba, amelyek elsődlegesen a XX. századdal foglalkoznak. A dolgozat egyben segíthet minden újabb, ezen a területen történő kutatást.

V. Tudományos munka, szakmai publikációk

„L'influsso della cultura rinascimentale a Pest e a Buda ”
dolgozat bemutatása a humán szekcióban (1995 Debrecen,
Országos Tudományos Diákköri Konferencia)

„Political and economic relationship beetwen Italy and Hungary
after the second world war ”kurzusáró dolgozat (2003 Milánó)

Az olasz-magyar gazdasági kapcsolatok alakulása a
rendszerváltás utáni Magyarországon (Budapest 2005, Magyar
Tudományos Akadémia/Világgazdasági kutatóintézet,
tudományos kézirat)

Olasz bankok és biztosítótársaságok a kilencvenes évek magyar
pénzügyi piacán (Budapest 2005, Magyar Tudományos
Akadémia/ Világgazdasági kutatóintézet, tudományos kézirat)

Egy olasz –magyar együttműködés története az évszázadok
tükrében (avagy a Ganz és az Ansaldo gyár közös életútja)
(Budapest 2005, Magyar Tudományos Akadémia/
Világgazdasági kutatóintézet, tudományos kézirat)

Az olasz-magyar gazdasági kapcsolatok középkori gyökerei /Le
radici medievali dei rapporti economici italo-ungheresi
(Budapest no. 28-29, gennaio-aprile 2006, Italia & Italy / Az
olasz kultúra közép-európai magazinja)

Az olasz beutazó turizmus jellemzői
(Budapest 2006, Panoráma Turizmus – megjelenés alatt)

